

מגמות הייצור והש סקירת נתונים מעודכ

העלייה בסחר הבינלאומי במוצרי חלב ופתיחת הגבולות, עושים את הענף בו אנו עוסקים לתחרותי יותר. הדבר מחייב התייעלות ושיפור איכות המוצרים המיוצרים בארץ, תוך מעקב מתמיד אחר הקורה בתחום זה בעולם.

ארגון המזון של האו"ם (FAO), מרכז באינטרנט קבוצות דיון בינלאומיות לתחומי החקלאות השונים ובהן קבוצת הדיון לענף החלב (Dairy Outlook), הנחשב לאחד החשובים בחקלאות העולם. להלן סקירה מתוך הדוחות התקופתיים מקבוצת הדיון.

(ניצנים ראשוניים למדיניות זו ניתן לראות כבר היום, עם עליית המחיר הממוצע לחלב, בכלל ארה"ב, מ-21 סנט לליטר בשנה שעברה ל-24 סנט לליטר כיום. יפ.).

ייצור החלב ביתר המדינות המפותחות (מערב אירופה, קנדה ויפן), נשמר ברמות של השנה שעברה ונתון ברוב המקרים למדיניות "הקפאת הייצור" שבה נוקטות הממשלות במדינות אלה.

הקואופרטיים הגדולים לחלב, מובילים בסוף שנה זו ולקראת השנה הבאה, מהלך שמטרתו צמצום היצע החלב, במטרה להעלות את המחיר לחקלאי

ייצור החלב במדינות מזרח אירופה, צפוי להיות דומה לזה של שנה שעברה. הציפיות לעלייה בייצור, בעקבות מהלכי ה"שיקום" של ענפי החלב במדינות אלה ועלייה בתנובה השנתית לפרה, נבלמו בעקבות צמצום מספר הרפתות והקיץ החם והיבש יחסית, שפגע בתנובת החלב. בפולין והונגריה למשל, הובילה היערכות ענף החלב, לקראת ההצטרפות לשוק האירופי המשותף, להעלאת הדרישות בכל הנוגע לאיכות החלב ולסגירת עשרות אלפי רפתות קטנות ובינוניות, בכל אחת מהמדינות,

ייצור חלב בקר בעולם

ייצור החלב העולמי צפוי לעלות בכ-1% בשנת 2003 בעיקר, עקב העלייה בייצור בניו זילנד, אסיה ומרכז אמריקה. לשנה הקרובה צפוי הייצור באוסטרליה וניו זילנד לעלות בכ-5% נוספים ולהגיע בסוף 2004 ל-10.5 מיליארד ליטר בשנה באוסטרליה ו-15 מיליארד בניו זילנד, זאת עקב

השיפור בתנאים האקלימיים באזורים אלה. עדר החלב במדינות אלה ממשיך לגדול, בשונה מהקורה, ביתר המדינות המפותחות. ראוי להזכיר כי יותר מ-90% מייצור החלב בניו זילנד ו-50% מייצור החלב באוסטרליה מיועדים ליצוא.

ייצור החלב בארה"ב צפוי לעמוד בשנת 2003 על 77.5 מיליארד ליטר, מעט מעל הייצור ב-2002. עיקר העלייה בייצור נובע מעליית התנובה לפרה בעקבות השיפור הגנטי והממשקי, השידרוג והגדלת הרפתות. הקואופרטיים הגדולים לחלב (בארה"ב כ-80% מהחלב מעובד ומשווק ע"י 50 קואופרטיבים גדולים הפרוסים בכל רחבי המדינה יפ.), מובילים בסוף שנה זו ולקראת השנה הבאה, מהלך שמטרתו צמצום היצע החלב, במטרה להעלות את המחיר לחקלאי.

ווק של חלב בקר בעולם

ישראל פלמנבאום

שה"ס, המחלקה לבקר

נים לסוף 2003

סין להרחיב את הייצור המקומי על חשבון הייבוא (פרויקט הרפת שלנו ליד בייג'ין מופעל באמצעות "חברת סאן-יואן", אחת מאלה בהן מדובר י.פ.). הגדלת הייצור נעשית בעזרת שיפור הממשק, אך בעיקר ע"י הגדלת היקף העדרים, מה שמוביל לביקוש רב לחומר גנטי ממקורות חוץ.

בתאילנד ובפיליפינים, כמו במרבית יתר מדינות דרום מזרח אסיה נמשכת מגמת העלייה בצריכה של מוצרי חלב, כפועל יוצא מהעלייה ברמת החיים ואימוץ הרגלי צריכה מערביים. מחירים טובים יחסית ליצרן מובילים להמשך הפיתוח של משקי חלב מקומיים במדינות אלה.

ייצור החלב בסין, צפוי לעלות בשנים הקרובות בהיקף ניכר, זאת עקב העלייה החדה בביקוש לחלב והרווחיות הגבוהה שיש לענף זה בסין, ביחס לענפי חקלאות אחרים

במדינות אמל"ט ובעיקר בדרום אמריקה המגמה שונה. בארגנטינה, אורוגוואי וצ'ילה הובילו קשיים כלכליים, לירידת המחיר ליצרן (בשיא השפל, ירד המחיר ליצרן לכ-10 סנט לליטר). בשילוב עם גורמים אקלימיים שפגעו במרעה, הוביל הדבר לצמצום הנמשך כבר יותר משנתיים בהיקף הייצור. שיפור מסוים בכלכלת ארגנטינה במחצית האחרונה של 2003 וסיוע הממשלה לענף באורוגוואי מחד, והעלייה במחירי החלב בשוק הבינלאומי, מובילים לאחרונה להתאוששות מסוימת של ענף החלב, במדינות אלה.

יבשת אפריקה ככלל, סובלת כבר תקופה ארוכה מקיפאון בהתפתחות ענף החלב. מערב אפריקה סבלה בשנים האחרונות ממחסור בגשמים, שהוביל לצמצום ניכר בייצור. תמונה שונה הייתה במזרח אפריקה ובקניה במיוחד, בה עונת גשמים ברוכה הביאה להגברת ייצור

היא הודו. הצריכה והייצור של חלב במדינה זו (מחציתו חלב בופלו), גדלה באופן ניכר. הדבר נובע יותר משיפורים בטיפוח ובהזנת הפרות ופחות מהגדלת עדרים ומספר הפרות (העדר ההודי הממוצע הוא מהקטנים בעולם י.פ.). להגברת הייצור השנה סייעו במיוחד גשמי מונסון מבורכים שהגבירו את ייצור המספוא לפרות. הייצור הכולל של הודו בשנת 2003 אמור לעבור את ה-90 מיליארד ליטר (כמדינה, הודו היא כיום יצרנית החלב הגדולה בעולם - י.פ.).

ייצור החלב בסין, צפוי לעלות בשנים הקרובות בהיקף ניכר, זאת עקב העלייה החדה בביקוש לחלב והרווחיות הגבוהה שיש לענף זה בסין, ביחס לענפי חקלאות אחרים. מחירי החלב הבינלאומיים, הגבוהים יחסית במהלך 2003. הובילו את חברות החלב הגדולות של

עקב אי יכולתן לספק חלב העומד בדרישות איכות שנקבעו ע"י מוסדות השוק. בולגריה ורומניה צפויות לאמץ בשנה הקרובה, גם כן את התקן האירופי לאיכות חלב וגם בהן צפויה עקב כך, סגירה מאסיבית של רפתות. ייצור החלב בפדרציה הרוסית שסבל מצמצום רפתות וייצור בעשור האחרון, התייצב בשנים האחרונות. במקביל להיעלמותם של עדרי חלב קואופרטיביים גדולים שאפיינו את הייצור בעבר, מתפתח כיום העדר המשפחתי שהוא קטן יותר, אך עם רמות ממשק וייצור גבוהות מבעבר. למרות שינויים אלה, טרם נראית מגמת ההגברה בייצור ובצריכה שהייתה צפויה, עקב השיפור שחל לאחרונה ברמת החיים. במדינות המתפתחות ככלל, צפוי המשך עלייה בייצור החלב, בעיקר עקב העלייה בצריכה המקומית. יצרנית החלב הגדולה ביותר באסיה

טבלה 1

המדינה/השנה	2001	2002	2003*
כלל העולם	580	594	599
האיחוד האירופי	126	127	127
הודו	82	85	88
ארה"ב	75	77	77
רוסיה	33	33	33
פקיסטן	27	28	28
ברזיל	22	23	23
אוקראינה	13	14	14
ניו זילנד	13	14	14
פולין	12	12	12
אוסטרליה	10	11	10
מכסיקו	9	10	10
ארגנטינה	10	8	8

*עבור שנת 2003 הנתונים מוערכים.

בביקוש לחלב ומוצריו ומחיר טוב יחסית ליצרן, כמו גם במדינות אוקיניה ודרום אמריקה בהן נתונים אקלימיים מאפשרים המשך הגדלת ייצור בעלויות נמוכות.

שווק וסחר בינלאומי

מחירי החלב ומוצריו בשוק הבינלאומי עלו במידה ניכרת, במהלך המחצית השנייה של שנת 2003. מגמה זו היא תוצאה של צמצום ההיצע מחד והמשך העלייה בביקוש, מאידך. אינדקס ה-FAO למוצרי חלב בשוק הבינלאומי עמד באוקטובר 2003 על 123 נקודות, לעומת 114 נקודות במוצרי עיבוד ששת החודשים הראשונים של השנה ו-90 נקודות באוקטובר 2002 (התייקרות ממוצעת של 35%). המחירים הבינלאומיים של חמאה וגבינה, עלו באופן יחסי, במידה רבה יותר בהשוואה לעלייה במחירי אבקות החלב. בין יוני לאוקטובר שנה זו, עלו המחירים הבינלאומיים של החמאה ב-18%, גבינה ב-11%, אבקת חלב רזה ב-6% ואבקת חלב מלא ב-5%. עיקר הסחר הבינלאומי נעשה באמצעות הדולר האמריקאי. אי לכך, התחזקות המטבעות המקומיים של היצואניות העיקריות (אירופה, ניו זילנד וארגנטינה) ביחס לדולר, במהלך השנה האחרונה, גרמה לפחיתה ברווחיות ייצוא החלב שלהן ובהיקפו, במונחי מטבע מקומי, ובמקרים מסויימים כמו בארגנטינה אף לפגיעה בענף החלב, ברמה

וצמצום מסויים בייבוא. באופן כללי יבשת זו היא המפגרת מבין איזורי העולם בכל הקשור לענף החלב וללא כל שינוי, הנראה באופק. בטבלה 1 מובא ריכוז נתוני ייצור החלב באזורים השונים ובמדינות יצרניות החלב הגדולות בעולם (הנתונים במיליארדי ליטר בשנה).

העלייה במחירים הבינלאומיים של מוצרי החלב הובילה להפחתת היקף הסובסידיות הניתנות ליצרני החלב, ביצואניות החלב המסורתיות ואשר עלויות הייצור בהן גבוהות יחסית [בעיקר מדינות מערב אירופה, אך גם ארה"ב]

לסכום

קצב העליה בייצור החלב בעולם, נמוך משיעור גידול האוכלוסיה מה שמצביע על ירידה קלה בצריכה הממוצעת לנפש. מכל מקום, מול קפאון ואף ירידה ביצור במדינות שהן היצרניות המסורתיות של חלב (אירופה וארה"ב), קיימת מגמה של עליה בייצור במדינות מתפתחות (בעיקר אסיה ודרום מזרח אסיה), בהן עליה ברמת החיים מובילה לעליה

טבלה 2

השנה	2002	2003	המוצר / החודש
אבקת חלב רזה	1361	1727	אוקטובר
אבקת חלב מלא	1352	1789	ספטמבר
קזאין (חמוץ)	3539	4012	אוקטובר
גבינת צ'אדר	1501	1916	אוקטובר
חמאה	1067	1432	אוקטובר

המקור פרסומי Farmet מניו זילנד ו-1 USDA מארה"ב.

הלאומית. מאידך, התייקרות מוצרי החלב במונחים דולריים בשוק הבינלאומי תרמה לעידוד והגדלת כושר התחרותיות של משקי חלב, ברבות מהמדינות המתפתחות, ובעיקר ביבואניות הגדולות שביניהן. טבלה 2 – מציגה את מגמת השינוי במחירים הבינלאומיים של חלב ומוצריו (דולר אמריקאי לטון פ.ו.ב.) במהלך השנה האחרונה.

טבלה 3 שיעור העליה במחיר חומרי הגלם החלביים במהלך השנה האחרונה:

אבקת חלב רזה	35%
אבקת חלב מלא	37%
קזאין (חמוץ)	17%
גבינת צ'אדר	33%
חמאה	45%

העליה במחירים הבינלאומיים של מוצרי החלב הובילה להפחתת היקף הסובסידיות הניתנות ליצרני החלב, ביבואניות החלב המסורתיות ואשר עלויות הייצור בהן גבוהות יחסית (בעיקר מדינות מערב אירופה, אך גם ארה"ב). במהלך החצי השני של שנת 2003, ירד סבסוד מוצרי חלב לייצוא, במדינות ייצוא אלה. להלן מספר דוגמאות: סיבסוד ייצוא אבקת חלב רזה מארה"ב, ירד בחצי השנה האחרונה מ-142 ל-121 דולר

לטון. סיבסוד ייצוא גבינת "גאודה" ממדינות האיחוד האירופי, ירד בחצי השנה האחרונה ב-10% (מ-1108 ל-1000 יורו בהתאמה). סבסוד ייצוא אבקות חלב וחמאה ממדינות השוק, ירד בכ-4% בתקופה המקבילה. הביקוש הבינלאומי לחלב ומוצריו נמצא ביציבות, אך ממשיך לעלות במדינות המתפתחות ובעיקר במדינות דרום-מזרח אסיה. הדבר מתבטא בעלייה בביקושים לאבקת חלב רזה במדינות אלה ובעיקר בסין. בנוסף לשוק של דרום מזרח אסיה, ממשיך הביקוש למוצרי חלב (בעיקר אבקות וחמאה) במדינות מרכז אמריקה (בעיקר מכסיקו, שהיא היבואנית הגדולה ביותר של חלב בעולם י.פ.) וכן אלג'יריה, שהיא יבואנית גדולה של אבקה וחמאה. עלויות אלה בביקוש "מקוזזות" במידת מה מירידות של 60% ויותר בביקושים לאבקות וחמאה בברזיל, ונצואלה ומדינות אחרות, במרכז ודרום אמריקה הסובלות בשנים האחרונה מקשיים כלכליים. רוסיה העלתה בשנה האחרונה את הביקוש לחמאה ואבקות וכך עשו גם מדינות במזרח התיכון. עליית המחירים של החודשים האחרונים, עלולה להקטין את הביקוש למוצרי חלב, בעיקר ממדינות בקשיים כלכליים או כאלו, בהן הפער בין המחיר הבינלאומי, לעלויות הייצור המקומי קטן. בין מדינות אלה ניתן למנות מדינות שכנות לנו, כמו לבנון ומצרים

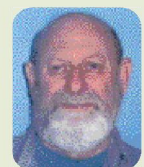
וכן מדינות באפריקה כמו, ניגריה וקניה. ניו זילנד ואוסטרליה הן היחידות מבין היבואניות, הצפויות להגדיל את הייצור בשנה הקרובה. היקף הייצוא ממדינות דרום אמריקה צפוי להיות זהה לזה של שנה שעברה, כאשר היקף הייצוא, בו החלו מדינות מזרח אירופה והמדינות הבלטיות עלול לרדת, עקב העלייה בביקוש המקומי וצמצום הייצור. עליית המחירים הבינלאומיים של מוצרי חלב עשויה להביא להגדלת היקף הייצוא שלהם בשנה הקרובה ממדינות השוק האירופי ומארה"ב. המגבלות המוטלות ע"י ארגון הסחר הבינלאומי WTO בעקבות "סבב אורוגואי", על סבסוד מוצרי חלב, יתרמו ככל הנראה לצמצום הייצוא ממדינות אלה של "מוצרי צובר" (commodities), המחייבים סבסוד ובמקביל, הגדלת הייצוא ממדינות אלה של מוצרי חלב בעלי ערך מוסף גבוה (בעיקר גבינות), אשר מחירם בשוק הבינלאומי מחייב סבסוד מועט, אם בכלל. בארה"ב למשל, מהווה ייצוא הגבינות כיום, את הנתח העיקרי מכלל ייצוא מוצרי החלב ומגמה דומה נצפית גם במדינות מערב אירופה. לקראת השנה הקרובה צפוי שמחירי מוצרי החלב בשוק הבינלאומי יישמרו לפחות ברמתם הנוכחית ולגבי מוצרי האיכות כגבינות וחמאה צפויה אף עלייה נוספת. ■

רפת באינטרנט חס' 37

רלף גינבורג

המסערך הארצי לבריאות העסין

Ralf@mba-labs.org.il

באוסטרליה ישנו מכון למחקר, פיתוח ולימוד העוסק בצורות החליבה ומרכזי איסוף החלב, בשם National Milk Harvesting Center. אתר האינטרנט שלהם מלא מידע שימושי לא רק לרפתנים באוסטרליה, שיכול לעזור הרבה לרפתנים בארץ, ובכל רחבי העולם.

הכתובת: [Http://www.milkharvesting.au.com](http://www.milkharvesting.au.com)

Cow Time הוא אתר בחסותם, שמטרתו איסוף וניתוח נתונים מרפתנים ברחבי אוסטרליה, והכוונה לרפתנים המעוניינים לשדרג את מתקני החליבה הקיימים.

את החוברת המעניינת והממצה שהם פרסמו, ניתן להדפיס בשלבים, או כמובן לקרוא במסך, אתר מומלץ ביותר. הכתובת:

[Http://www.cowtime.com.au](http://www.cowtime.com.au)

גוף עם מימון בינלאומי שבסיסו בניירובי קניה, הנקרא The International Livestock Research Institute, פרסם באינטרנט ספר בשם Smallholder Dairying in the Tropics. ברור שלא כל המידע רלוונטי לרפתנים בארצות המפותחות, אבל יש פרקים מצוינים על עקת חום, הזנה, בריאות העדר, מחלות עטין ועוד.

הכתובת: <http://www.ss dairy.org/AdditionalRes/Smhdairy/Toc.htm>

אתר קנדי מצוין, המרכז את כל המידע המתפרסם במדינת Alberta בשם Western Dairy Science. באתר תמצאו קישורים ומאמרים רבים במגוון נושאים הקשורים לענף הרפת כמו הזנה, בריאות, ממשק וכן.

הכתובת: [Http://www.western dairyscience.com](http://www.western dairyscience.com)